

Operačný program
**Efektívna
verejná správa**

Európska únia
Európsky sociálny fond

HYBRIDNÉ HROZBY NA SLOVENSKU

Polovojenské a extrémistické skupiny

Analýza legislatívy, štruktúr a procesov

Tento projekt je podporený z Európskeho sociálneho fondu.

GLOBSEC je nezávislá mimovládna organizácia aktívna v oblasti domácej, medzinárodnej a európskej politiky a bezpečnosti viac ako 20 rokov. Vďaka medzinárodnému tímu, projektom, podujatiam, ako sú GLOBSEC Bratislava Forum a GLOBSEC Tatra Summit, a spoluprácou s poprednými organizáciami, medzinárodnými expertmi a súkromným sektorom, sa GLOBSEC stal zdrojom expertízy nielen v oblasti bezpečnosti a zahraničnej politiky, ale aj v otázkach týkajúcich sa kybernetickej bezpečnosti a strategickej komunikácie v regióne celej strednej Európy.

AUTORI

Bc. Iveta Kupková je projektovou koordinátorkou v programe Strategická komunikácia organizácie GLOBSEC, zároveň študuje odbor Bezpečnostné a strategické štúdiá na Masarykovej univerzite v Brne.

JUDr. Daniel Milo je vedúcim programu Strategická komunikácia organizácie GLOBSEC. Vo svojom pôsobení v OBSE a na Ministerstve vnútra SR sa špecializoval na ľudské práva a extrémizmus.

Táto publikácia odráža výhradne názory a stanoviská autorov. GLOBSEC ani Operačný program Efektívna verejná správa nenesú zodpovednosť za informácie alebo názory vyjadrené v tejto publikácii alebo ich ďalšie použitie na iný účel či v iných súvislostiach.

Informácie v tejto publikácii sú aktuálne k 12. marcu 2019.

Text neprešiel jazykovou korektúrou.

METODOLÓGIA

V procese prípravy tejto štúdie jej autori čerpali z výsledkov anonymného dotazníkového zisťovania v prostredí verejnej správy, do ktorého sa zapojilo vyše 190 respondentov, výsledkov hĺbkových rozhovorov s predstaviteľmi verejnej správy na centrálnej, ako i regionálnej úrovni a z analýzy legislatívy a verejných politík prijatých na úrovni EÚ, NATO a na Slovensku.

© GLOBSEC 2019

GLOBSEC, Bratislava, marec 2019

GLOBSEC

Vajnorská 100/B

831 04 Bratislava

www.globsec.org

Táto analýza je súčasťou publikácie “HYBRIDNÉ HROZBY NA SLOVENSKU: Analýza legislatívy, štruktúr a procesov v šiestich tematických oblastiach”, ktorá je publikovaná na linke <https://www.globsec.org/publications/hybridne-hrozby-na-slovensku-analyza-legislativy-struktur-a-procesov-v-siestich-tematickych-oblastiach/> a bola vydaná v rámci projektu „Zvyšovanie pripravenosti a kapacít verejnej správy na hybridné hrozby“, ktorý sa realizuje vďaka Operačnému programu Efektívna verejná správa a podpore z Európskeho sociálneho fondu.

OBSAH

I. ÚVOD	4
II. ZHRNUTIE ZISTENÍ A HLAVNÝCH ODPORÚČANÍ	5
III. POPIS PROSTREDIA A HROZIEB	7
IV. ANALÝZA LEGISLATÍVNEHO PROSTREDIA	11
V. ANALÝZA ŠTRUKTÚR A PROCESOV	16
VI. ANALÝZA VEREJNÝCH POLITÍK	17
VII. ODPORÚČANIA	21
VIII. ZÁVER	21
NÁVRH NA OPATRENIE ZAMERANÉ NA ZEFEKTÍVNIENIE VEREJNEJ SPRÁVY	22

I. ÚVOD

Polovojenské a extrémistické skupiny, napriek mnohým odlišnostiam vyplývajúcich z ich zamerania, aktivít a cieľov, predstavujú popri informačných operáciách a kybernetických útokoch najčastejší vektor pôsobenia v rámci hybridných hrozieb.

Historicky je podpora skupín usilujúcich sa uchopiť moc v štáte, vytvárať paralelné bezpečnostné štruktúry, či priamo realizovať ozbrojené akcie voči štátnej moci zo strany vonkajších štátnych aktérov veľmi často využívaným nástrojom na presadzovanie geopolitických záujmov. V období studenej vojny bola podpora rôznych hnutí odporu, vzbúrencov, ozbrojených skupín a politických hnutí častá ako na strane Spojených štátov, tak aj Sovietskeho zväzu a ich spojencov. V súčasnosti sú známe mnohé prípady z okolia Slovenska, napr. na Ukrajine, ale aj zo vzdialenejších konfliktov ako v Sýrii či Jemene, kde dochádza k podpore a využívaniu polovojenských a extrémistických skupín v rámci rozsiahlejších kampaní so strategickým alebo geopolitickým cieľom. Takéto skupiny predstavujú prirodzených spojencov pre zahraničných aktérov usilujúcich sa ovplyvňovať vnútropolitický vývoj alebo geopolitické smerovanie danej krajiny.

EXTRÉMISTICKÉ SKUPINY

Extrémistické skupiny, v zmysle definície platnej v podmienkach SR, sú „zskupenia, ktoré vyznávajú demokratickému systému nepriateľskú ideológiu, ktorá či už priamo, alebo v určitom časovom horizonte, deštruktívne pôsobí na existujúci demokratický systém a jeho základné atribúty. Svojimi aktivitami útočia na systém základných práv a slobôd garantovaných ústavou a medzinárodnými ľudskoprávnymi dokumentmi alebo sa nimi snažia uplatňovanie týchto práv sťažiť či znemožniť. Charakteristická je pre ne takisto snaha o obmedzenie, potláčanie či znemožnenie výkonu základných práv a slobôd pre určité skupiny obyvateľstva definované ich pohlavím, národnosťou, rasou, etnikom, farbou pleti, vierovyznaním, jazykom, sexuálnou orientáciou, príslušnosťou k spoločenskej triede a majetkom, ako aj používanie fyzického násillia či hrozba použitia násillia namiereného voči názorovým či politickým oponentom alebo ich majetku.“¹

Vďaka svojej antisystémovej a antidemokratickej ideologickej orientácii hľadajú ideové vzory, ale aj spriaznené subjekty a zdroje podpory, či už ideovej, informačnej alebo finančnej, mimo územia Slovenskej republiky. Tým sa stávajú prirodzenými spojencami štátnych a neštátnych aktérov, ktorí sa snažia oslabiť, rozvrátiť a narušiť vnútorný poriadok, polarizovať spoločnosť a oslabiť jej schopnosť brániť sa. Zároveň sa extrémistické skupiny, najmä tie napojené na medzinárodné siete – a obzvlášť teroristické skupiny, ktoré využívajú terorizmus ako nástroj na dosahovanie svojich cieľov – môžu sami stať zdrojom hybridných hrozieb.

Extrémistické skupiny takisto môžu byť v niektorých prípadoch napojené na politické strany na okraji politického spektra či už personálne, ideovo alebo finančne. Vďaka takýmto prepojeniam môžu byť využívané politickými aktérmi na realizáciu aktivít podryvujúcich dôveru obyvateľstva v štátne inštitúcie alebo stabilitu spoločnosti, pričom skutočný aktér zostáva skrytý.

POLOVOJENSKÉ SKUPINY

Polovojenské alebo paramilitárne skupiny zahŕňajú širokú škálu zskupení, pričom nie všetky sú v kontexte zamerania tejto štúdie relevantné. Všeobecne sú za polovojenské skupiny považované ozbrojené sily alebo skupiny odlišné od konvenčných ozbrojených síl danej krajiny, ktoré ich však pripomínajú spôsobom organizácie, výbavou, tréningom a misiou.² Patria medzi ne najmä nepravidelné ozbrojené zoskupenia vystupujúce proti štátnej moci (ozbrojené hnutia odporu, povstalci, vzbúrenci, teroristi), milície a samozvaní ozbrojení strážcovia poriadku (vigilantské skupiny), pridružené sily regulárnych ozbrojených

1 Extrémistická skupina v kontexte tohto textu je chápaná širšie, než je legálna definícia uvedená v Trestnom zákone a vychádza z definície extrémizmu uvedenej v Konceptii boja proti extrémizmu na roky 2015 – 2019, prijatá vládou SR dňa 18.3.2015 uznesením č.129/2015, <http://www.rokovania.sk/Rokovanie.aspx/BodRokovaniaDetail?idMaterial=24369>

2 Ministerstvo obrany Spojených štátov amerických, Slovník vojenských a príbuzných termínov, 2018, <https://www.jcs.mil/Portals/36/Documents/Doctrine/pubs/dictionary.pdf>

síl danej krajiny (nazývané napr. národná garda, prezidentská garda, republikánska garda), vojenská polícia s právomocou aj v civilnej oblasti (žandári, *gendarmerie*), pohraničná stráž alebo dobrovoľnícke ozbrojené jednotky (domobrana, vojská teritoriálnej obrany).

V európskom kontexte sú medzi polovojenské skupiny zaraďované aj skupiny, ktoré síce nedisponujú strelnými zbraňami, najmä z dôvodu zákonných obmedzení, ale ostatnými charakteristikami a zameraním svojich aktivít ako hierarchická organizácia, vojenský výcvik a vybavenie sem spadajú.

Polovojenské skupiny v ich súčasnom ponímaní majú na území Slovenska pomerne bohatú históriu viažucu sa až do medzivojnového obdobia. Najznámejšie z týchto skupín vznikali ako ozbrojené krídla politických strán, ako napr. Rodobrana spojená s HSLS, oficiálne vytvorené na ochranu verejných zhromaždení alebo členov danej strany. Ako história ukázala, v skutočnosti skôr tvorili jadro paralelného systému síl a prostriedkov, ktoré boli v čase krízy využité na násilné uchopenie moci.³ Táto historická skúsenosť spôsobila, že v súčasnosti sú na Slovensku zakázané ozbrojené združenia občanov alebo združenia s ozbrojenými zložkami.

Na rozdiel od niektorých okolitých krajín, predovšetkým Poľska, kde boli polovojenské skupiny integrované do oficiálnych ozbrojených síl a sú pod kontrolou Ministerstva obrany,⁴ na Slovensku existuje viacero subjektov, ktoré sú buď otvorene nepriateľské voči oficiálnej zahranično-politickej a bezpečnostnej orientácii Slovenska, alebo sa ju snažia spochybňovať. Z týchto dôvodov predstavujú tieto skupiny a osoby do nich zapojené prirodzené ciele aktivít cudzích štátnych aktérov vrátane tajných služieb, s ktorými zdieľajú aj mnohé ideové a geopolitické stanoviská alebo ich dokonca priamo preberajú.

Polovojenské skupiny sa vzhľadom na ich informačné a komunikačné aktivity zároveň stávajú významnými nositeľmi a šíriteľmi postojov a naratívov cudzích štátnych aktérov, ktorí sú v antagonistickom postavení k súčasnej orientácii Slovenskej republiky.⁵ Práve využívanie takýchto skupín na šírenie postojov podkopávajúcich dôveru obyvateľstva k členstvu v EÚ, Severoatlantickej aliancii a budovanie siete osôb s vojenským výcvikom využiteľných v prípade krízovej situácie na koordinované nasadenie bez akejkoľvek súčinnosti s oficiálnymi štátnymi štruktúrami, je možné považovať za najväčšie riziko v kontexte hybridných hrozieb.

II. ZHRNUTIE ZISTENÍ A HLAVNÝCH ODPORÚČANÍ

Extrémistické a polovojenské skupiny predstavujú nebezpečenstvo pre stabilitu a bezpečnosť spoločnosti v dvoch rovinách: priame ohrozenie bezpečnosti a demokratického usporiadania spoločnosti ich protiprávnymi aktivitami (alebo aktivitami na hrane zákona) a šírením propagandy a dezinformácií ako dôveryhodný sprostredkovateľ postojov inšpirovaných alebo priamo preberaných od cudzích štátnych aktérov.

Verejné politiky v danej oblasti – *Bezpečnostná stratégia* z roku 2017 (prijatá vládou SR v júli 2018, ale do dátumu zverejnenia tejto štúdie nebola schválená v NRSR) a *Koncepcia pre boj SR proti hybridným hrozbám* – obsahujú jasné pomenovanie extrémistických skupín a „*samozvaných domobrán*“ ako potenciálnych rizík, najmä z pohľadu ich indoktrinácie a využitia na diverzné útoky či vyvolávanie nepokojov. Napriek malému množstvu konkrétnych informácií v správach bezpečnostných zložiek viaceré z nich konštatujú, že cudzie štáty využívajú a podporujú extrémistické a paramilitárne subjekty na presadzovanie vlastnej agendy a šírenie vlastnej propagandy zameranej proti členstvu Slovenska v EÚ a NATO.

Na Slovensku existuje viacero subjektov, ktoré sú buď otvorene nepriateľské voči oficiálnej zahranično-politickej a bezpečnostnej orientácii Slovenska, alebo sa ju snažia spochybňovať. Tieto skupiny predstavujú ciele pre aktivity cudzích štátnych aktérov, s ktorými zdieľajú aj mnohé ideové a geopolitické stanoviská. Prípád založenia tzv. európskej pobočky ruského motorkárskeho klubu Noční vlci na Slovensku je vhodnou

³ Prevzatie moci komunistami vo februári 1948 aj s využitím ľudových milícií, ktoré boli vytvorené ako ozbrojené krídlo KSČ a podliehali priamo ÚV KSČ.

⁴ Ministerstvo národnej obrany Poľskej republiky, Teritoriálne vojenské jednotky, 2017, <http://en.mon.gov.pl/polish-armed-forces/wojsko-polskie/territorial-defenceforces-k2017-05-10/>

⁵ Viď napríklad facebookovú stránku Slovenských brancov - <https://www.facebook.com/slovenskibranci1/>

ilustráciou, ako funguje prepojenie polovojenských skupín na ekonomické záujmové skupiny a na Ruskú federáciu.⁶

Využívanie nástrojov trestného práva s cieľom zabrániť účasti slovenských občanov na ozbrojených konfliktoch v zahraničí je značne limitované a až donedávna nebol novozavedený inštitút účasti na bojovej činnosti organizovanej ozbrojenej skupiny v zahraničí takmer vôbec využívaný. Zatiaľ čo právna úprava občianskych združení explicitne zakazuje vznik ozbrojených združení alebo združení s ozbrojenými zložkami, podobné explicitné obmedzenie absentuje pri politických stranách a hnutiach.

Nástroje trestného práva nie sú príliš účinné pri prevencii a represii účasti slovenských občanov na bojovej činnosti organizovaných ozbrojených skupín v konfliktoch v iných krajinách. Jedno vznesené obvinenie od účinnosti zákona v roku 2016 je toho dôkazom. Dôvodom je aj nespolupráca zložiek príslušných krajín, kde bojovali slovenskí občania. Rovnako problematické je preukazovanie spolupráce s cudzou mocou a cudzím činiteľom v trestnoprávnej rovine. Aj vďaka limitovanému použitiu tohto inštitútu v slovenskom právnom poriadku – trestný čin vlastizrady, ohrozovania mieru a ako všeobecná priťažujúca okolnosť – je jeho praktická využiteľnosť veľmi malá.

Spolupráca jednotlivých zložiek bezpečnostného systému sa javí ako uspokojivá a NBAC plní v tomto procese nezastupiteľnú úlohu. V niektorých prípadoch, ako napr. opakované vstupy ruských členov Nočných vlkov na územie SR, sa však ukazuje, že tok informácií medzi MZVEZ SR, MV SR (resp. úradom hraničnej UHCP) a SIS nie je plne optimalizovaný. Je tiež otáznne, prečo MZVEZ SR aj naďalej vydáva víza členom Nočných vlkov.

Napriek opakovaným konštatovaniam o nebezpečnosti polovojenských skupín a ich potenciálnemu zneužití cudzími štátnymi aktérmi je vážnym nedostatkom neexistencia právnej úpravy tohto pojmu.

- Preventívne opatrenia, ktoré by poskytli osobám so záujmom o vojenstvo a ochranu vlasti atraktívnu alternatívu pod kontrolou a garanciou štátu na Slovensku absentujú. Programy ako Aktívne zálohy a Dobrovoľná vojenská príprava sú svojim zameraním nevhodné na zapojenie osôb, ktoré majú záujem o občasnú, nepravidelnú a najmä krátkodobé zapojenie do výcvikových aktivít. Tento nedostatok vytvára priestor, ktorý následne vyplňajú polovojenské skupiny.
- Ministerstvo obrany sa snaží zabrániť fungovaniu neštátnych polovojenských skupín prostredníctvom programu Aktívnych záloh a Dobrovoľnej vojenskej prípravy, ktoré by si mali ľudia vybrať ako vhodnejšiu alternatívu. Tieto programy však majú iné zameranie, vyžadujú oveľa aktívnejšie a intenzívnejšie zapojenie a nie sú vhodnou alternatívou voči pôsobeniu polovojenských skupín. Atraktivita Ozbrojených síl však závisí najmä od modernizácie jej techniky a vybavenia ako i finančného ocenenia jej príslušníkov. Rovnako absentuje výchova k zdravému patriotizmu a hrdosť na vlasť bez nacionalistických či šovinistických podtónov.

ODPORÚČANIA

- Pre zvýšenie odolnosti SR voči podvratným zahraničným vplyvom vykonať komplexnú právnu analýzu typov konaní, kde je cudzí vplyv najviac nebezpečný a zároveň je možné ho preukázať a sankcionovať.
- Zaviesť spoluprácu s cudzou mocou a cudzím činiteľom ako kvalifikovanú skutkovú podstatu vybraných trestných činov, pri ktorých je takýto spôsob konania relevantný.
- Obnoviť explicitný zákaz ozbrojovania politických strán a vytvárania ich ozbrojených zložiek v legislatíve upravujúcej postavenie a pôsobenie politických strán a hnutí.

⁶ Predstavitelia Nočných vlkov sa zúčastnili bojov na Ukrajine, boli v úzkom kontakte s ruskými spravodajskými službami a ich aktivity boli financované z vládnych zdrojov Ruskej federácie, a preto sú zaradení na sankčný zoznam USA. Napriek tomu od roku 2015 pravidelne prichádzali na Slovensko a v lete 2018 tu založil ich slovenský predstaviteľ občianske združenie, ktoré je organizačnou formou pre ich aktivity na Slovensku. V areáli v obci Dolná Krupá v objekte, ktorý vlastní predstaviteľ Nočných vlkov na Slovensku, sa zároveň uskutočnili cvičenia najznámejšej slovenskej polovojenskej skupiny – Slovenskí branci – na repasovaných BVP zapožičaných firmou, ktorú vlastní predstaviteľ Nočných vlkov Európa na Slovensku.

- Pri návrhoch na registráciu subjektov, u ktorých existuje podozrenie z prepojení na extrémistické subjekty či osoby, založiť preverovanie informácií o registrátoroch a ich možných prepojeniach na extrémistické či polovojské subjekty na internom právnom akte MV SR, ktorý by presnejšie upravil proces poskytovania súčinnosti pri registrácii zo strany relevantných bezpečnostných zložiek na platforme NBAC.
- Zvýšiť mieru podrobnosti správ o bezpečnosti SR a správ SIS a VS ako aj miery ich využitia v strategickej komunikácii po vzore ČR.
- Vytvoriť informačný kanál s tematikou brannej výchovy, ktorý bude verejnosti pravidelne ukazovať, ako sa zachovať v prípade krízovej situácie či ukazovať jednotlivé prvky z oblasti civilnej ochrany.
- Prijať komplexný dokument koncepčne zastrešujúci program zameraný na prevenciu pôsobenia polovojských skupín a budovanie branných zručností medzi obyvateľmi SR. Takýto dokument by mal byť základom vytvorenia efektívneho nízkoprahového programu pre mládež so zameraním na rozvoj zdravého patriotizmu, vlastenectva a zážitkových programov zameraných na vojenstvo pod vedením inštruktorov z radov súčasných či bývalých príslušníkov OS SR, PZ SR alebo iných bezpečnostných zborov.
- Spracovať vstupnú analýzu o kapacitách a nákladoch potrebných na spustenie a realizáciu takéhoto preventívneho programu pre mládež.

III. POPIS PROSTREDIA A HROZIEB

Vo verejne dostupných výročných správach jednotlivých subjektov bezpečnostného systému SR je pomerne málo informácií priamo popisujúcich extrémistické a polovojské skupiny v kontexte hybridných hrozieb. Verejné verzie správ o činnosti Slovenskej informačnej služby, Vojenského spravodajstva či *Správy o bezpečnosti SR* z dielne Ministerstva vnútra SR popisujú danú problematiku pomerne všeobecne bez uvedenia jednotlivých subjektov či bližších podrobností. V porovnaní s Českou republikou, kde Bezpečnostní informační služba alebo Ministerstvo vnútra uverejňujú oveľa podrobnejšie správy a podrobne informujú o jednotlivých skupinách, sú správy slovenských subjektov rovnakého typu oveľa stručnejšie.⁷ Výnimkou v tomto smere je snáď len ostatná *Správa o bezpečnosti Slovenskej republiky*, ktorá otvorene hovorí o snahe cudzích štátnych aktérov, konkrétne Ruskej federácie, ovplyvňovať vnútropolitickú situáciu a podporovať extrémistické skupiny vystupujúce proti členstvu SR v EÚ a NATO.

SLOVENSKÁ INFORMAČNÁ SLUŽBA

SIS sa v posledných piatich rokoch vo svojich výročných správach zmienila o problematike paramilitárnych skupín na Slovensku len raz, a to v momentálne najaktuálnejšej *Výročnej správe za rok 2017*. V opise extrémistickej scény sa píše, že „neregistrovaná organizácia, združujúca osoby so záujmom o vojenskú problematiku, pokračovala v organizovaní pravidelných výcvikov svojich stúpcov, v náboje nových členov a vlastnej prezentácii na verejnosti“⁸, čím jasne naráža na pôsobenie Slovenských brancov. Paramilitárne skupiny však neboli uvedené ako typ hybridnej hrozby, ale ako súčasť extrémistickej scény, čo je minimálne z odborného hľadiska a vzhľadom na typ ich aktivít sporné.

V súvislosti s problematikou paramilitárnych skupín stoja za zmienku aj pasáže venujúce sa expanzným zbraniam upraveným z ostrých strelných zbraní, ktoré mohli byť opätovne sfunkčnené, a ktoré môžu byť využívané práve týmito skupinami. V roku 2015 SIS uviedla, že toto riziko identifikovali ešte v roku 2014. Pred polovicou roka 2015 platil zákon, ktorý umožňoval znehodnocovať zbrane a upravovať ich na expanzné tzv. vratným spôsobom. Po sprísnení zákona v polovici roka 2015 SIS upozornila na potrebu ďalšej novely zákona č. 190/2003 „z dôvodu rizika zneužitia niektorých druhov perkusných a flobertových zbraní

⁷ Viď napríklad Výročná správa BIS za rok 2017, ktorá obsahuje samostatnú kapitolu o hybridných hrozbách využívaných Ruskou federáciou <https://www.bis.cz/public/site/bis.cz/content/vyrocnizpravy/2017-vz-cz.pdf> alebo Výročná správa o extrémizme vydaná MV ČR, ktorá obsahuje podrobné informácie tak o extrémistických, ako aj o polovojských skupinách <https://www.mvcr.cz/clanek/extremismus-vyrocnizpravy-o-extremismu-a-strategie-boje-proti-extremismu.aspx>

⁸ Slovenská informačná služba, Správa o činnosti SIS za rok 2017, 2018, <http://www.sis.gov.sk/pre-vas/sprava-o-cinnosti.html>

vyrábaných z ostrých strelných zbraní, ktoré môžu byť opätovne sfunkčnené na používanie pôvodného streliva“.⁹ Hoci sa v tejto pasáži nespomínajú domáci aktéri, ktorí by tieto zbrane mohli alebo chceli využívať, je známe, že práve Slovenskí branci pri svojich výcvikoch údajne využívajú expanzné zbrane. V roku 2016 SIS aj naďalej sledovala zvýšený záujem o nákup plynových, flobertových a perkusných zbraní, ktoré záujemcovia začali kupovať ako náhradu za expanzné zbrane a túto problematiku dala do súvisu zneužitia aj extrémistickými skupinami pri ich následnom sfunkčnení.

Čo sa týka extrémistických skupín ako takých, SIS eviduje ich zvýšenú aktivitu predovšetkým v internetovom priestore. Vo svojom pôsobení je podľa SIS aktívnejšia predovšetkým krajná pravica prostredníctvom organizovania koncertov pre svojich prívržencov alebo rôznych protestných zhromaždení.¹⁰

VOJENSKÉ SPRAVODAJSTVO

Správa o činnosti Vojenského spravodajstva za rok 2015 upozorňuje na „radikálne a extrémistické subjekty, ktoré môžu byť zneužitú potenciálnym protivníkom v rámci hybridného spôsobu vedenia bojových operácií“, pričom tieto „extrémistické subjekty majú potenciál polarizovať a destabilizovať spoločnosť“.¹¹ Správa tiež upozornila na ich etablovanie na politickej scéne, snahu o prenikanie do bezpečnostných zložiek štátu, postupnú militarizáciu a vyzbrojovanie, ale aj zmenu ich *modus operandi* – prechod od otvorenej ideologickej propagandy k jej skrytej forme, zefektívňovanie organizačných štruktúr, intenzívnejšia spolupráca so zahraničnými extrémistickými subjektmi či zintenzívnenie práce s deťmi a mládežou. VS okrem toho identifikovalo príslušníkov rezortu obrany, ktorí sympatizujú, podporujú alebo priamo participujú na činnosti neformálnych polovojenských organizácií.

V roku 2016¹² sa VS aj naďalej venovalo problematike extrémizmu, no priama zmienka o polovojenských skupinách, ako tomu bolo o rok skôr, v správe nie je. To však neznamená, že polovojenské skupiny v danom roku nepredstavovali problém, ktorý by VS neriešilo. Naopak, spravodajstvo vyhodnocovalo indikátory prepojenia extrémistickej problematiky s problematikou pôsobenia a aktivít cudzej moci a cudzích spravodajských služieb, pričom počet týchto indikátorov sa počas toho roku zvyšoval. Vzhľadom na zameranie VS na vojenskú oblasť je teda možné predpokladať, že sa zaoberala práve spoluprácou paramilitárnych zložiek so zahraničnými aktérmi, ktorí by prostredníctvom nich mohli presadzovať svoje záujmy na Slovensku.

Podľa Správy o činnosti z roku 2017 VS zaznamenalo vyššiu dynamiku zmien ukazovateľov veľkosti hrozieb vyplývajúcich z extrémizmu. VS videlo dôvod nárastu v koncepcných zmenách extrémistických subjektov k spôsobu realizácie svojich aktivít s cieľom ovplyvniť verejnú mienku a zmeniť vnímanie svojej ideológie spoločnosťou. Zaznamenali tiež mierne zvýšenie úrovne radikalizmu vo vnútorných štruktúrach extrémistických subjektov. Aj napriek deklarovanému nárastu možných hrozieb sa správa nezmieňuje o pôsobení paramilitárnych skupín na Slovensku.¹³

V posledných troch správach o činnosti VS sa objavuje konštatovanie mierneho, no postupného nárastu extrémizmu a pôsobenia extrémistických skupín na Slovensku, pričom VS upozorňuje aj na ich možnú spoluprácu s cudzími mocnosťami. Vojenské spravodajstvo však tieto skupiny priamo nemenuje, preto je náročné odhadnúť, do akej miery sa tieto tvrdenia dotýkajú aj pôsobenia paramilitárnych skupín.

SPRÁVA O BEZPEČNOSTI SLOVENSKEJ REPUBLIKY

Správa o bezpečnosti SR za rok 2015 informuje o pokračovaní aktivít neregistrovaných polovojenských zoskupení a o hrozbách vyplývajúcich z ich fungovania, ako je možná účasť ich členov na bojoch v zahraničných konfliktoch, kde nadobudnú praktické bojové zručnosti alebo sa môžu zradikalizovať, ale taktiež je spomenuté ich možné využitie v hybridných spôsoboch vedenia boja zo strany zahraničných

9 Slovenská informačná služba, Správa o činnosti SIS v roku 2015, 2016, <http://www.sis.gov.sk/pre-vas/sprava-o-cinnosti-2015.html>

10 Slovenská informačná služba, Správa o činnosti SIS v roku 2016, 2017, <http://www.sis.gov.sk/pre-vas/sprava-o-cinnosti-2016.html>

11 Vojenské spravodajstvo, Správa o činnosti Vojenského spravodajstva za rok 2015, 2016, <http://vs.mosr.sk/sprava-o-cinnosti-vs-2015/>

12 Vojenské spravodajstvo, Správa o činnosti Vojenského spravodajstva za rok 2016, 2017, <http://vs.mosr.sk/sprava-o-cinnosti-vs-2016/>

13 Vojenské spravodajstvo, Správa o činnosti Vojenského spravodajstva za rok 2017, 2018, <http://vs.mosr.sk/sprava-o-cinnosti-vs-2017/>

aktérov.¹⁴ V súvislosti s touto problematikou bol doplnený *Trestný zákon* o novú skutkovú podstatu trestného činu účasti na bojovej činnosti organizovanej ozbrojenej skupiny na území iného štátu s účinnosťou od 1. januára 2016. V texte sa spomína aj nežiaduce ovplyvňovanie detí na základných a stredných školách nepovolanou skupinou osôb pod zámienkou výchovno-vzdelávacej aktivity. Pre zamedzenie podobných aktivít sa v pedagogicko-organizačných pokynoch, ktoré sú vydávané každý školský rok, odporúča vopred preveriť ponúkané aktivity a programy.

Správa o bezpečnosti SR za rok 2016 okrem iného konštatuje, že aj v roku 2016 „pokračovalo dezinformačné pôsobenie na obyvateľstvo členských štátov NATO a EÚ z externého prostredia zameraného proti hodnotovému systému a demokratickému zriadeniu SR.“ Vzhľadom na účasť extrémistických a polovojenských skupín na takýchto aktivitách je v tejto súvislosti dôležitá aj časť správy, ktorá konštatuje prechod aktivít extrémistov z ulice do prostredia internetu. Správa zdôrazňuje najmä aktivity pravicovo-extrémistických skupín, ktoré „využívali prostredie internetu na prezentáciu svojich radikálnych postojov, kde najviac rezonovala protiimigračná a protiislamská téma, kritika politickej scény v SR a EÚ, vrátane požiadavky na vystúpenie SR z EÚ a NATO.“¹⁵

Najnovšia *Správa o bezpečnosti SR za rok 2017* je najotvorenejšia v miere pomenovania spôsobu, ktorým sa cudzí štátni aktéri, najmä Ruská federácia, snažili zasahovať do diania v Slovenskej republike. Správa konštatuje, že „pokračovali ciele operácie voči jednotlivým členským štátom EÚ a NATO v snahe ovplyvniť ich vnútropolitické a volebné procesy, zvýšiť ich vnútornú nestabilitu, oslabiť ich jednotu a principiálny postoj k porušovaniu medzinárodného práva. V prípade SR sa tieto aktivity prejavovali najmä cieľovým šírením propagandy a dezinformácií zameraných proti hodnotovému systému a demokratickému zriadeniu SR, ale tiež pretrvávajúcou podporou extrémistických skupín vystupujúcich proti členstvu SR v EÚ a NATO, čoho dôsledky sa môžu naplno prejaviť v nešpecifikovanom časovom horizonte.“¹⁶

Vo vzťahu k extrémistickým skupinám správa uvádza, že na šírenie svojich postojov prívrženci pravicového extrémizmu (PEX) naďalej využívali prevažne internet, a to hlavne sociálnu sieť Facebook, pričom hlavnými aktivitami boli kritika politickej scény v SR a EÚ, vrátane požiadavky za vystúpenie SR z EÚ a NATO. Význam internetu pre PEX skupiny vyplýva aj z počtu zaevidovaných trestných činov v roku 2017 na úseku extrémizmu, keďže hlavným druhom bolo používanie PEX symbolov a prejavov sympatie hnutiam PEX na internete a sociálnych sieťach.

V súvislosti s polovojenskými skupinami je zaujímavá informácia o realizácii preventívneho programu so zapojením OS SR – prvý ročník Branných súbojov študentov zo stredných škôl vo všetkých ôsmich krajoch SR. Podujatie bolo zamerané na prezentáciu OS SR, branné povedomie a predchádzanie vplyvu organizácií s extrémistickým pozadím na mladých ľuďoch.

DOLNÁ KRUPÁ A NOČNÍ VLCI

V závere júna 2018 informovali niektoré médiá o každoročnej jazde ruského motokárskeho klubu Noční vlci naprieč Európou, počas ktorej kladú vence pri pamätníkoch sovietskych vojakov. Súčasne s touto informáciou spomenuli aj otvorenie „prvej európskej pobočky Nočných vlkov“ na Slovensku v Dolnej Krupej neďaleko Trnavy a zverejnili fotografie z daného podujatia.¹⁷ Podľa zverejnených informácií je vedúcim tejto európskej pobočky podnikateľ a motokár Jozef Hambálek, ktorý je známy blízkym kontaktom s ruským lídrom Nočných vlkov Alexandrom Zaldostanovom, a dokonca sa stretol aj so samotným prezidentom Ruskej federácie Vladimírom Putinom.¹⁸

14 Vláda SR, Správa o bezpečnosti Slovenskej republiky v SR za rok 2015, prijatá uznesením vlády SR č. 275/2016 dňa 7.7.2016, <http://www.rokovania.sk/File.aspx/ViewDocumentHtml/Mater-Dokum-201602?prefixFile=m>

15 Vláda SR, Správa o bezpečnosti Slovenskej republiky v SR za rok 2016, prijatá uznesením vlády SR č. 325/2017 dňa 28.6.2017, <http://www.rokovania.sk/File.aspx/ViewDocumentHtml/Mater-Dokum-210325?prefixFile=m>

16 Vláda SR, Správa o bezpečnosti Slovenskej republiky v SR za rok 2017, prijatá uznesením vlády SR č. 485/2018 dňa 17.10. 2018, <http://www.rokovania.sk/Rokovanie.aspx/BodRokovaniaDetail?idMaterial=27863>

17 Sudecký R., Ruskí motokári Noční vlci otvorili na Slovensku ústredňu pre Európu, Zem a vek, 2018, <https://zemavek.sk/ruski-motokari-nocni-vlci-otvorili-na-slovensku-ustrednu-pre-europu/>

18 Vid' fotografia zverejnená na facebookovej stránke Dezinformácie Hoaxy Propaganda 15.8.2018 <https://www.facebook.com/1144754945569773/photos/p.2069129159799009/2069129159799009/?type=3&theater>

Noční vlci sú ruský motorkársky gang, ktorý má blízke vzťahy s vládnymi predstaviteľmi Ruskej federácie, ktorí ho pravidelne financovali od roku 2011¹⁹ a jeho členovia sa aktívne zapájali do bojov na východnej Ukrajine na strane proruských separatistov.²⁰ Niekoľko členov bolo dokonca vyznamenaných za účasť vo vojne na Ukrajine a z rovnakého dôvodu sú aj na sankčnom zozname Spojených štátov amerických. Podľa vlády USA sú Noční vlci úzko prepojení s ruskými špeciálnymi službami a pomáhali regrutovať separatistických bojovníkov v Donecku a Luhansku. Okrem toho sa mali tiež podieľať na útoku na plynovú stanicu v Strikolkove a aj na útoku na základňu ukrajinských námorných síl v Sevastopoli.²¹ Každoročné jazdy Nočných vlkov slúžia ruskej propagande na šírenie proruských a panslavistických myšlienok. Dokonca na tieto aktivity v roku 2017 získala organizácia, v ktorej figuruje aj Zaldostanov, dotáciu priamo od fondu prezidenta Ruskej federácie.²² Z týchto dôvodov v roku 2016 Poľsko zakázalo Vlkom vstup na svoje územie. Nočných vlkov spomína aj SIS vo svojej Výročnej správe za rok 2015, kedy NBAC *"identifikovalo možné riziká vyplývajúce z prejazdu motorkárskeho klubu z Ruskej federácie cez krajiny Európskej únie."*²³

Sídlo Európskej pobočky Nočných vlkov v Dolnej Krupej sa doteraz nachádza v bývalej hospodárskej budove, ktorá bola pomalovaná vzorom pripomínajúcim vojenskú kamufláž a areál obkolesuje betónový plot s ostnatým drôtom navrchu. Širšia verejnosť sa o sídle dozvedela až v júli, keď boli medializované zábery areálu z drona.²⁴ Na snímkach bolo možné vidieť viacero kusov vyradenej ťažkej vojenskej techniky, ako aj priestory, ktoré sa podobali na vonkajšiu strelnicu a cvičný terén pre ťažkú vojenskú techniku. Podľa neskorších informácií bola vojenská technika zapožičaná Jozefovi Hambálkovi od Vojenského historického ústavu, pričom malo ísť o vyradené a nefunkčné stroje, ktoré mali byť sprístupnené verejnosti ako muzeálne artefakty. Neskôr musela byť táto technika vrátená späť do Vojenského múzea.

Po nasledovnej kritike sa do obrany Nočných vlkov pustili slovenské dezinformačné weby, ktoré situáciu zľahčovali, označovali ju za „*slniečkársku hystériu*“ alebo obhajovali tvrdenie Hambálka, že v areáli vznikne múzeum vojenskej techniky. Od začiatku júla do konca septembra 2018 tému vo veľkom pokrývali dezinformačné weby aj stránky na Facebooku, pričom najšírejší článok Hlavných správ dosiahol až 1202 zdieľaní.²⁵ Na podporu Nočných vlkov sa dokonca uskutočnila 28. júla 2018 demonštrácia pred sídlom Ruskej ambasády v Bratislave za účasti predstaviteľov Slovenských brancov a ďalších osôb zastupujúcich proruské postoje.²⁶

V rovnakom areáli sa však nachádzali aj vyradené bojové vozidlá pechoty, repasované a opravené, bez zbrojných systémov, na ktorých minimálne dvakrát trénovali Slovenskí branci (SB), ktorí zverejnili zábery z týchto cvičení na Facebooku.²⁷ Zároveň Peter Švrček, veliteľ SB, zverejnil na svojom facebookovom profile informáciu o tom, že SB našli s Nočnými vlkami viacero názorových prienikov a nadviazali spoluprácu „*v prospech národa a našej spoločnosti*“²⁸ a Švrček sa zúčastnil aj samotného otvorenia pobočky Nočný vlkov.

Tento prípad ilustruje, akým spôsobom sa aktivity polovojských skupín dopĺňajú a kombinujú s ostatnými formami hybridných hrozieb a spolu vytvárajú synergický efekt: cvičenie polovojskej skupiny s vyradenou vojenskou technikou, ku ktorej doteraz nemali prístup; ich spolupráca s ďalšou proruskou organizáciou napojenou cez svoju materskú organizáciu priamo na vedenie Ruskej federácie; a pôsobenie dezinformačných webov.

19 Podľa verejne dostupných zdrojov obdržali firmy, v ktorých má majetkovú účasť Alexander Zaldostanov, v rokoch 2011 až 2016 od federálnej vlády a regionálnych vlád v RF dotácie vo výške viac 60 miliónov rubľov.

20 Lauder, M., Wolves of the Russian Spring: An Examination of the Night Wolves as a Proxy for the Russian Government, Canadian Military Journal, Vol. 18, No. 3, Summer 2018, <http://www.journal.forces.gc.ca/vol18/no3/PDF/CMJ183Ep5.pdf>

21 Laurence, P., Slovakia alarmed by pro-Putin Night Wolves bikers' base, BBC News, 2018, <https://www.bbc.com/news/world-europe-45019133>

22 Churakova, O., Президентские гранты получили байкеры и бывшие иностранные агенты, Vedomosti, 2017, <https://www.vedomosti.ru/politics/articles/2017/11/22/742730-inostrannih-agentov-prezidentskie-granti>

23 Slovenská informačná služba, Správa o činnosti SIS v roku 2015, 2016, <http://www.sis.gov.sk/pre-vas/sprava-o-cinnosti-2015.html>

24 Fotografie z drona dostupné na <https://skhamba.tumblr.com/>

25 Podľa údajov zozbieraných pomocou analytického nástroja >versus<.

26 Bekmatov A., Krym je ruský a dnes sme všetci Noční vlci, znelo v Bratislave, Sputnik, 2018, <https://cz.sputniknews.com/slovensko/201807287799316-nocniVlci-Bratislava-podpora/>

27 Verejne dostupné albumy na FB stránkach Slovenských brancov: https://www.facebook.com/pg/slovenskibranci1/photos/?tab=album&album_id=2049451988644082 a https://www.facebook.com/pg/slovenskibranci1/photos/?tab=album&album_id=2058056107783670

28 Facebookový profil Petra Švrčka https://www.facebook.com/permalink.php?story_fbid=1786993204699981&id=411650562234259

TRESTNOPRÁVNÝ POSTIH ZAHRANIČNÝCH BOJOVNÍKOV

Pôsobenie občanov SR v ozbrojených konfliktoch na území iných štátov sa dostalo do pozornosti verejnosti a médií najmä v súvislosti s prípadom Martina Keprtu začiatkom roku 2015. Martin Keprta bol jeden zo zakladateľov SB, ktorý bol identifikovaný v rozhovore pre ruskú televíziu z bojovej línie v Donbase na strane proruských separatistov. Následne sa dostal do značnej pozornosti médií a poskytol aj viacero rozhovorov.²⁹ Už v tomto čase sa však bojov na Ukrajine na oboch stranách zúčastňovalo viacero slovenských občanov. Slovensko až do vypuknutia ozbrojeného konfliktu na Ukrajine nemalo priamu skúsenosť s problematikou tzv. zahraničných bojovníkov (*foreign fighters*) a až v priebehu roku 2015 bola prijatá právna úprava, ktorá postihovala takéto konanie.

Od zavedenia účinnosti ustanovenia § 419a *Účasť na bojovej činnosti organizovanej ozbrojenej skupiny na území iného štátu v Trestnom zákone* v roku 2016 až do nedávna neboli známe informácie o praktickom využití tohto ustanovenia. Verejne pritom boli známe informácie o viacerých osobách, ktoré sa netajili svojou účasťou na bojoch v Donbase, Luhansku alebo v Mariupoli. To sa zmenilo v novembri 2018, kedy Polícia SR zverejnila na svojom facebookovom profile informáciu o vznesení obvinenia voči Máriovi R.³⁰ Bol to vôbec prvý prípad, kedy bolo vznesené obvinenie voči občanovi SR za aktívnu účasť na bojoch v rámci ozbrojeného vojenského konfliktu na území Ukrajiny proti ukrajinskej armáde. Následne viaceré médiá priniesli informácie, podľa ktorých šlo o Mária Reitmana, sedemkrát súdne trestaného občana SR pôvodom z Banskej Bystrice, ktorý odišiel bojovať na Ukrajinu v lete 2014.³¹ Podľa medializovaných informácií bol po príchode už v roku 2014 priradený k bataliónu *Prízrak* pod velením Alexeja Mozgového. Tvrdil o sebe, že je humanitárny pracovník, ale neskôr vysvitlo, že aktívne bojoval ako príslušník delostreleckej rozvedky. Pri bojoch v Luhansku mal byť ranený a liečený v Rusku.³²

Okrem Mária Reitmana sa však do bojov na Ukrajine mali zapájať viaceré ďalšie osoby, voči ktorým zatiaľ nebolo vznesené obvinenie. Pomerne obsiahle informácie o ich pôsobení s využitím otvorených zdrojov dlhodobo prinášal bloger Ján Benčík.³³

IV. ANALÝZA LEGISLATÍVNEHO PROSTREDIA

EXTRÉMISTICKÉ SKUPINY

V slovenskom právnom poriadku sú extrémistické skupiny a ich pôsobenie upravené v *Trestnom zákone* v súvislosti s trestnými činmi extrémizmu.

Definícia extrémistickej skupiny je uvedená v ustanovení § 129 ods. 3 TZ: „(3) *Extrémistickou skupinou sa na účely tohto zákona rozumie spolčenie najmenej troch osôb na účely spáchania trestného činu extrémizmu.*“

Trestné činy extrémizmu predstavujú rôznorodú skupinu trestných činov explicitne vymenovaných v § 140a. Zahŕňajú:

- Trestné činy súvisiace s aktivitami, propagáciou a podporou extrémistických zoskupení – „*založenie, podpora a propagácia hnutia smerujúceho k potlačeniu základných práv a slobôd podľa § 421, prejav sympatie k hnutiu smerujúcemu k potlačeniu základných práv a slobôd podľa § 422, výroba extrémistických materiálov podľa § 422a, rozširovanie extrémistických materiálov podľa § 422b, prechovávanie extrémistických materiálov podľa § 422c.*“
- Skupinu verbálnych trestných činov – „*popieranie a schvaľovanie holokaustu, zločinov politických režimov a zločinov proti ľudskosti podľa § 422d, hanobenie národa, rasy a presvedčenia podľa*

29 Bránik, R., Rozhovor s dôstojníkom armády Doneckej ľudovej republiky Martinom Keprtom, SME blog, 2015, <https://branic.blog.sme.sk/c/375808/rozhovor-s-dostojnikom-armady-doneckej-ludovej-republiky-martinom-keprtom.html>

30 Facebookový profil Polícia SR <https://www.facebook.com/policiaslovakia/posts/2246179252078951>

31 Balázs, E., Za boje na Ukrajine obvinili prvého Slováka, SME, 2018, <https://domov.sme.sk/c/20959675/za-boje-na-ukrajine-obvinili-prveho-slovaka.html>

32 Benčík, J., Mario z Donecka píše prezidentovi, Blog Denníka N, 2016, <https://dennikn.sk/blog/336042/mario-z-donecka-pise-prezidentovi/>

33 Benčík, J., Slovenskí žoldieri na Ukrajine, ich usilovní pomocníci a naše slovenské Kocúrkovo, Blog Denníka N, 2017, <https://dennikn.sk/blog/658256/slovenski-zoldieri-na-ukrajine-ich-usilovni-pomocnici-a-nase-slovenske-kocurkovo/>

§ 423, podnecovanie k národnostnej, rasovej a etnickej nenávisti podľa § 424, apartheidu a diskriminácie skupiny osôb podľa § 424a a trestný čin spáchaný z osobitného motívu podľa § 140 písm. e.“

- Tzv. trestné činy z nenávisti – akékoľvek trestné činy, ktoré je možné spáchať z osobitného motívu a „ktoré boli spáchané z dôvodu nenávisti voči skupine osôb alebo jednotlivcovi pre ich skutočnú alebo domnelú príslušnosť k niektorej rase, národu, národnosti, etnickej skupine, pre ich skutočný alebo domnelý pôvod, farbu pleti, pohlavie, sexuálnu orientáciu, politické presvedčenie alebo náboženské vyznanie podľa § 140 písm. e.“³⁴

CUDZIA MOC A CUDZÍ ČINITEĽ

Druhou významnou časťou *Trestného zákona* vzťahujúcou sa na problematiku využívania domácich extrémistických skupín cudzími štátnymi aktérmi v kontexte hybridných hrozieb je úprava pojmov cudzia moc a cudzí činiteľ.

Spáchanie trestného činu v spojení cudzou mocou a cudzím činiteľom je vyhodnocované ako priťažujúca okolnosť, na ktorú súd prihliada pri určovaní výmery výšky trestu.

§ 37 Priťažujúcou okolnosťou je to, že páchatel

„I) spáchal trestný čin v spojení s cudzou mocou alebo cudzím činiteľom.“

Pojmy *cudzia moc a cudzí činiteľ* sú upravené v § 133 *Trestného zákona*, podľa ktorého:
„(1) Cudzou mocou sa na účely tohto zákona rozumejú cudzie štáty a ich vojenské alebo iné zoskupenia predstavované ich organizáciami a orgánmi, akými sú najmä osoby vykonávajúce spravodajskú činnosť, vojenský funkcionári, diplomati a iní štátni úradníci.

(2) Cudzím činiteľom sa na účely tohto zákona rozumie fyzická osoba alebo právnická osoba, ktorá síce nie je orgánom alebo zástupcom cudzieho štátu, ale vzhľadom na svoje politické, hospodárske alebo spoločenské postavenie má významný vplyv vo svojom štáte alebo v medzinárodných vzťahoch.“

Oba tieto pojmy sa v zmysle ustanovení TZ vzťahujú na trestný čin vlastizrady:

§ 311 Vlastizrada

„Občan Slovenskej republiky, ktorý v spojení s cudzou mocou alebo s cudzím činiteľom spácha trestný čin úkladov proti Slovenskej republike, teroru, záškodníctva alebo sabotáže, potrestá sa odňatím slobody na pätnásť rokov až dvadsaťpäť rokov alebo trestom odňatia slobody na doživotie.“³⁵

Dané ustanovenie ilustruje, že ak je trestný čin úklady proti SR – teror, záškodníctvo či sabotáž – spáchaný v spojení s cudzou mocou alebo cudzím činiteľom, zvyšuje to nebezpečnosť takýchto skutkov. Preto je takéto konanie vyhodnotené ako jeden z najzávažnejších trestných činov proti základom republiky, t.j. vlastizrada. S tým súvisí aj vyššia trestná sadzba za vlastizradu oproti základnej skutkovej podstate uvedených trestných činov.

Tretí prípad, kedy je spáchanie trestného činu v spojení s cudzou mocou alebo cudzím činiteľom vyhodnocované ako okolnosť zvyšujúca nebezpečnosť konania zakladajúca použitie kvalifikovanej skutkovej podstaty, sa týka veľmi zriedka využívaného ustanovenia TZ – ohrozenie mieru.

§ 417 Ohrozenie mieru

„(1) Kto v úmysle narušiť mier akýmkoľvek spôsobom podnecuje k vojne, vojnu propaguje alebo inak

34 Zákon č. 300/2005 Z. z., Trestný zákon, v znení neskorších predpisov

35 Ibid.

podporuje vojnovú propagandu, potrestá sa odňatím slobody na jeden rok až desať rokov.

(2) Odňatím slobody na desať rokov až dvadsaťpäť rokov alebo trestom odňatia slobody na doživotie sa potrestá páchatel', ak spácha čin uvedený v odseku 1

a) v spojení s cudzou mocou alebo cudzím činiteľom.“

Za vojnu sa pritom v zmysle § 435 TZ považuje

„a) medzinárodný ozbrojený konflikt alebo

b) zdĺhavý ozbrojený konflikt na území štátu medzi vládnyimi orgánmi a organizovanými ozbrojenými skupinami alebo medzi takýmito skupinami navzájom s výnimkou vnútorných nepokojov a napätí, ako sú vzbury, izolované a ojedinelé akty násillia alebo iné akty podobnej povahy.“³⁶

Z dostupných štatistických údajov vyplýva, že obe ustanovenia – vlastizrada a ohrozenie mieru – sa v praxi nevyužívajú. Obzvlášť znenie skutkovej podstaty *ohrozenie mieru* je reliktom z čias komunizmu a pozostatkom zákona č. 165/1950 Zb. o ochrane mieru, ktoré je v súčasnej dobe len veľmi ťažko použiteľné. Činnosť niektorých polovojenských skupín, ktoré na svojich informačných kanáloch v čase vrcholiaceho ozbrojeného konfliktu na Ukrajine šíрили propagandu proruských separatistov v Donecku a Luhansku alebo bataliónu Azov či jednotiek Praveho sektora, by bolo možné vyhodnotiť ako šírenie vojrovej propagandy, preukázanie úmyslu narušiť mier by však bolo veľmi náročné.

Ako bolo zdôraznené vo *Východiskovej štúdii mapujúcej zraniteľnosť Slovenskej republiky v oblasti hybridných hrozieb*,³⁷ súčasná právna úprava neobsahuje ustanovenia, ktoré by využívali pojem cudzej moci a cudzieho prvku vo vzťahu k aktivitám extrémistických alebo polovojenských skupín. Jedinou výnimkou by bolo využitie prvku cudzej moci ako všeobecnej príťažujúcej okolnosti pri trestných činoch.

Vzhľadom na opakované konštatovanie o využívaní a podpore domácich extrémistických subjektov zo strany cudzích štátnych aktérov vo výročných bezpečnostných správach – správy SIS, VS, Správa o bezpečnosti SR – by bolo vhodné upraviť takéto konanie ako kvalifikovanú skutkovú podstatu vybraných trestných činov, pri ktorých je takýto spôsob konania relevantný.

Keďže pôsobenie cudzej moci a cudzích činiteľov je oveľa širšie než len podpora extrémistických subjektov, pre zvýšenie odolnosti SR voči podvratným zahraničným vplyvom by bolo vhodné vykonať komplexnú právnu analýzu oblastí a typov konaní, kde je cudzí vplyv najviac nebezpečný a je možné ho preukázať a sankcionovať.

OBČIANSKE ZDRUŽENIA

Vzhľadom na historickú skúsenosť slovenský právny poriadok obsahuje pomerne striktné obmedzenia rôznych foriem združovania občanov a explicitne zakazuje občianske združenia, ktoré sú ozbrojené alebo s ozbrojenými zložkami, alebo propagujúce násillie. Významný je vo vzťahu k polovojenským skupinám aj zákaz vykonávať funkcie štátnych orgánov. Takéto obmedzenia sú obsiahnuté v zákone č. 83/1990 Zb. o združovaní občanov v § 4:

Nie sú dovoľené združenia

„a) ktorých cieľom je popierať alebo obmedzovať osobné, politické alebo iné práva občanov pre ich národnosť, pohlavie, rasu, pôvod, politické alebo iné zmýšľanie, náboženské vyznanie a sociálne postavenie, rozniecovať nenávisť a neznášanlivosť z týchto dôvodov, podporovať násillie alebo inak porušovať ústavu a zákony;

³⁶ Ibid.

³⁷ GLOBSEC, Mapovanie zraniteľnosti SR v oblasti hybridných hrozieb (Východisková štúdia), GLOBSEC, 2018, <https://www.globsec.org/publications/vychodiskova-studia-mapujuca-zranitelnost-slovenskej-republiky-v-oblasti-hybridnych-hrozieb/#WhFAZYQq8mRGa717.99>

b) ktoré sledujú dosahovanie svojich cieľov spôsobmi, ktoré sú v rozpore s ústavou a zákonmi;

c) ozbrojené alebo s ozbrojenými zložkami; za také sa nepovažujú združenia, ktorých členovia držia alebo používajú strelné zbrane na športové účely.

§ 5

*Združenia nesmú vykonávať funkciu štátnych orgánov, pokiaľ osobitný zákon neustanovuje inak. Nesmú riadiť štátne orgány a ukladať povinnosti občanom, ktorí nie sú ich členmi.*³⁸

Ak Ministerstvo vnútra SR, ktoré je registračným subjektom pre občianske združenia, zistí porušenie vyššie uvedených zákazov, je povinné bez meškania upozorniť združenie a vyzvať ho, aby od takejto činnosti upustilo. Ak tak združenie neurobí, Ministerstvo vnútra ho rozpustí.³⁹

Problémom predmetnej úpravy je otázka, čo všetko spadá pod športové účely a ako oddeliť legitímne kluby vojenskej histórie, paintballové či airsoftové kluby od polovojenských skupín, ktoré sa pripravujú na ozbrojený konflikt a minimálne na úrovni spravodajských služieb existujú informácie o ich nepriateľskom postoji k štátnej moci a bezpečnostným záujmom SR.

Polovojenské skupiny často vo svojich verejných vyhláseniach deklarujú, že chcú chrániť územie SR alebo vykonávať aktivity na ochranu hraníc či zvládanie krízových situácií. Takéto činnosti sú však v zmysle platnej právnej úpravy vyhradené zložkám štátnej moci, ako sú ozbrojené sily, bezpečnostné zbory atď., a členovia takýchto zoskupení sa do nich môžu zapájať iba ako individuálne osoby, nie ako organizovaná skupina s vlastným systémom velenia, podriadenosti a plniaca vlastné ciele.

Zatiaľ čo obrana SR je v zmysle ústavy povinnosťou a vecou cti každého občana,⁴⁰ podmienky a spôsob zapojenia občanov do takejto obrany sú stanovené v iných právnych predpisoch.⁴¹ Takéto obmedzenie je logické, keďže obrana SR s využitím strelných zbraní a vojenskej techniky spadá do monopolu štátu na využitie sily, ktorý je jedným z hlavných atribútov štátnej moci. Účasť akýchkoľvek dobrovoľníkov na obrane územia či zvládání krízových situácií by mala byť podmienená podriadením sa jednotnému veleniu a subordinácii príslušným bezpečnostným zborom.

POLITICKÉ STRANY

Paradoxne, právna úprava postavenia s pôsobenia politických strán a politických hnutí neobsahuje podobné explicitné obmedzenie týkajúce sa zákazu ozbrojených zložiek pre tieto subjekty. *Zákon č. 85/2005 o politických stranách a hnutiach* ustanovuje v § 2 ods. 1 len všeobecné princípy: „*Strana nesmie svojimi stanovami, svojím programom alebo činnosťou porušovať Ústavu Slovenskej republiky, ústavné zákony, zákony a medzinárodné zmluvy.*“⁴² V žiadnej ďalšej časti nie je explicitne upravená otázka ozbrojených zložiek politických strán.

Tento nedostatok je o to paradoxnejší, keďže predchádzajúca právna úprava z roku 1991 ustanovovala podrobnejšie a konkrétnejšie požiadavky na demokratický charakter politickej strany. § 5 ustanovoval:

„(1) Strany a hnutia sú oddelené od štátu. Nesmú vykonávať funkcie štátnych orgánov ani tieto orgány nahrádzať. Nesmú riadiť štátne orgány ani ukladať povinnosti osobám, ktoré nie sú ich členmi.

(2) Strany a hnutia nesmú byť ozbrojené a nesmú zriaďovať ozbrojené zložky.

(3) Nie je povolená činnosť strán a hnutí v ozbrojených silách a ozbrojených zborov. Osobitné zákony ustanovia, v ktorých orgánoch štátu a miestnej samosprávy sa činnosť strán a hnutí takisto nepovoľuje.

38 Zákon č. 83/1990 Zb. o združovaní občanov

39 Zákon č. 83/1990 Zb. § 12 ods. 3) „Ak ministerstvo zistí, že združenie vyvíja činnosť, c) ktorá je v rozpore s § 4 alebo § 5; bez meškania ho na to upozorní a vyzve ho, aby od takej činnosti upustilo. Ak združenie v tejto činnosti pokračuje, ministerstvo ho rozpustí. Proti tomuto rozhodnutiu nemožno podať rozklad.“

40 Ústava Slovenskej republiky, čl. 25(1)

41 Zákon č. 570/2005 Z. z. o brannej povinnosti

42 Zákon č. 85/2005 Z. z. o politických stranách a hnutiach

(4) *Strany a hnutia sa môžu organizovať zásadne na územnom princípe. Zakladať a organizovať činnosť politických strán na pracoviskách je neprípustné.*⁴³

V záujme upevnenia demokratického charakteru politického systému a ochrany základných práv a slobôd občanov by bolo vhodné obnoviť zákaz ozbrojovania politických strán a vytvárania ich ozbrojených zložiek. Ozbrojené zložky politických strán boli v minulosti spájané s extrémistickými a totalitne orientovanými politickými stranami ako nacistická NSDAP a jej SS a SA, Hlinkova slovenská ľudová strana a Rodobrana či Hlinkova garda, Komunistická strana Československa a Ľudové milície. Tieto politické strany zneužívali svoje ozbrojené zložky na útoky proti demokratickému systému aj pri uplatňovaní svojej totalitnej moci po likvidácii demokratického systému.

POLOVOJENSKÉ/PARAMILITÁRNE SKUPINY A FOREIGN FIGHTERS

V slovenskom právnom poriadku neexistuje úprava pojmu polovojenskej skupiny.⁴⁴ Keďže nie sú dovolené ozbrojené občianske združenia alebo združenia s ozbrojenými zložkami s výnimkou združení, ktorých členovia držia alebo používajú strelné zbrane na športové účely, niektoré polovojenské skupiny tento zákaz obchádzajú registráciou iných občianskych združení, ktoré nemajú v predmete činnosti takéto aktivity. Ich členovia sa niekedy registrujú aj v športových streleckých kluboch, ktorých účelom je rozvíjať strelecké zručnosti svojich členov, čo je následne využívané pri žiadosti členov takýchto združení o zbrojné preukazy.

Problematika tzv. *foreign fighters*, čiže dobrovoľníkov zúčastňujúcich sa na ozbrojených konfliktoch za hranicami SR, bola až do januára 2016 šedou zónou, ktorá nebola takmer vôbec právne regulovaná. Na rozdiel od západnej Európy, odkiaľ veľká väčšina *foreign fighters* odchádzala bojovať do Sýrie a Iraku za tzv. Islamský štát, je na Slovensku situácia odlišná. Z hĺbkových rozhovorov, ktoré boli vykonané pre túto analýzu, vyplýva, že okrem zopár ojedinelých prípadov slovenských moslimov, ktorí odišli bojovať do Sýrie, je oveľa významnejším problémom účasť občanov SR na konflikte v Ukrajine.

Ako bolo uvedené vyššie, sú známe mená viacerých osôb, ktoré sa netajili svojou účasťou na ozbrojenom konflikte na východnej Ukrajine, pričom veľká väčšina bojovala na strane proruských separatistov. Prípady, kedy slovenskí občania bojovali na ukrajinskej strane, napr. v Pravom sektore, sú skôr ojedinelé.

Reagujúc jednak na celoeurópsky prístup k problematike *foreign fighters* aj silnú medializáciu niektorých slovenských občanov bojujúcich na Ukrajine, prišlo v roku 2015 k prijatiu novely *Trestného zákona*, ktorá zaviedla novú skutkovú podstatu – účasť na bojovej činnosti organizovanej ozbrojenej skupiny na území iného štátu – § 419a. Dovtedajšia právna úprava, najmä ustanovenie § 392 služba v cudzom vojsku, nebola dostatočná a nepokrývala takéto formy konania:

Účasť na bojovej činnosti organizovanej ozbrojenej skupiny na území iného štátu

“(1) Kto sa počas vojny na území iného štátu aktívne podieľa na bojovej činnosti organizovanej ozbrojenej skupiny, potrestá sa odňatím slobody na dva roky až osem rokov.

(2) Rovnako ako v odseku 1 sa potrestá, kto

a) verejne podnecuje na spáchanie trestného činu uvedeného v odseku 1,

b) požiada iného, aby spáchal alebo mal účasť na spáchaní činu uvedeného v odseku 1,

c) poskytuje alebo prijíma znalosti metód alebo techník na výrobu alebo použitie výbušnín, strelných zbraní alebo iných zbraní, škodlivých látok alebo iných nebezpečných látok alebo iných špeciálnych metód alebo techník určených k vedeniu boja na účely spáchania činu uvedeného v odseku 1, alebo

⁴³ Zákon č. 424/1991 Zb. o združovaní v politických stranách a v politických hnutiach

⁴⁴ Odhliadnuc od interného nariadenia MV SR v oblasti extrémizmu, ktoré nie je všeobecne právne záväzná a teda nie je využiteľné mimo subjektov v pôsobnosti MV SR.

d) poskytne finančné alebo iné prostriedky, služby, súčinnosť alebo vytvorí iné podmienky na účely spáchania trestného činu uvedeného v odseku 1.⁴⁵

Okrem sankcionovania samotnej účasti na bojových operáciách je dôležité, že toto ustanovenie pokrýva aj niektoré formy súčinnosti – verejné podnecovanie, poskytovanie podpory a prípravu na takýto trestný čin formou zdieľania vedomostí a techník určených k vedeniu boja.

V praxi sa však ukázalo použitie tohto ustanovenia pomerne problematické najmä kvôli zložitej situácii na Ukrajine, nespolupráci ukrajinských bezpečnostných zložiek a problémom pri preukazovaní akých činností – bojových alebo iných – sa daná osoba na území Ukrajiny dopustila. Rovnako problematické je preukázať poskytovanie súčinnosti a podpory na spáchanie daného trestného činu či výučby techník, znalostí a metód za účelom ich využitia v bojovej činnosti na území iného štátu.

Z týchto dôvodov bolo za vyše dva roky účinnosti tohto ustanovenia vznesené obvinenie len voči jednej osobe.

V. ANALÝZA ŠTRUKTÚR A PROCESOV

Oblasť extrémistických a polovojenských skupín spadá do pôsobnosti viacerých rezortov v závislosti od druhu daného subjektu ako i aktivít, ktoré vykonávajú.

Trestné činy extrémizmu od účinnosti rozsiahlej novely *Trestného zákona a Trestného poriadku* prijatej v roku 2016 s účinnosťou od januára 2017 prešli do pôsobnosti Špecializovaného trestného súdu, Úradu špeciálnej prokuratúry a Národnej kriminálnej agentúry a jej Národnej protiteroristickej jednotky. Táto špecializácia sa s odstupom dvoch rokov javí ako zásadne pozitívny krok. V porovnaní s predchádzajúcim obdobím došlo nielen k zvýšeniu prípadov zaznamenaných t.č. extrémizmu, a teda zníženiu miery latencie tohto druhu trestnej činnosti, ale najmä k oveľa aktívnejšiemu a razantnejšiemu využívaniu všetkých zákonných možností na ich postih.⁴⁶ Samotná koncentrácia týchto prípadov na špecializovaných orgánoch činných v trestnom konaní sa ukázala ako vysoko efektívna a prispela k zvýšeniu kvality úkonov trestného konania vo veciach t.č. extrémizmu.

V oblasti registrácie občianskych združení má primárnu kompetenciu Ministerstvo vnútra SR, ktoré je registračným orgánom pre viaceré druhy mimovládnych neziskových organizácií – občianske združenia, nadácie, všeobecne prospešné organizácie. Pri návrhoch na registráciu subjektov, pri ktorých existuje podozrenie z prepojení na extrémistické subjekty či osoby, využíva MV SR princíp súčinnosti štátnych orgánov, pričom ostatné zložky MV SR, najmä polícia, by mali poskytnúť relevantné podklady k subjektu žiadajúcemu o registráciu. Vzhľadom k neexistencii centrálnej databázy takýchto skupín či osôb však nie je tento proces systematický, a z tohto dôvodu sa do stanov niektorých občianskych združení dostali ustanovenia, ktoré sú minimálne sporné.⁴⁷ Bolo by preto vhodné založiť preverovanie informácií o registrovaných a ich možných prepojeniach na extrémistické či polovojenské subjekty na internom právnom akte, ktorý by presnejšie upravil proces poskytovania súčinnosti pri registrácii zo strany relevantných zložiek PZ SR, hlavne NAKA, ale aj SIS.

Opakované jazdy ruských členov Nočných vlkov cez územie Slovenska preukázali, že nie vždy funguje výmena informácií medzi jednotlivými zložkami bezpečnostného systému efektívne. V prípade, že ide o osoby, u ktorých je dôvodné podozrenie, že sú súčasťou vplyvovej operácie cudzieho štátu, prípadne, že ich pobyt bude využitý na posilňovanie skupín a postojov nepriateľských voči bezpečnostným záujmom SR, by mali byť realizované opatrenia na zabránenie ich vstupu. Úzka súčinnosť MZVEZ SR, PZ SR a tajných

45 Zákon č. 300/2005 Z. z., Trestný zákon, v znení neskorších predpisov

46 Vid' štatistiky kriminality v SR, dostupné na stránkach Ministerstva vnútra SR, <https://www.minv.sk/?statistika-kriminality-v-slovenskej-republike-xml>

47 Napríklad občianske združenie Naša vlasť je budúcnosť vo svojich stanovách uvádza medzi svojimi cieľmi nasledovné: „Ochrana zdravia a majetku obyvateľstva SR v prípade živelných pohrôm, havárií a ozbrojených konfliktov prostredníctvom sekcie Slovenskí branci a to v súčinnosti s Ministerstvom vnútra, Obrany a ďalšími bezpečnostnými a záchrannými štátnymi zložkami,“ dostupné z <https://www.facebook.com/media/set/?set=a.1919485051417214&type=3>. Takéto ustanovenie, ktoré nie je opreté o žiadnu dohodu o spolupráci s danými subjektami, malo byť z návrhu stanov práve z tohto dôvodu odstránené. V súčasnosti je práve táto formulácia využívaná na legalizáciu pôsobenia neformálneho zoskupenia Slovenskí branci (sekcie o.z. Naša vlasť je budúcnosť) a vytvárania falošného dojmu, že ide o štátom akceptované o.z.

služieb je pritom kľúčová.

VI. ANALÝZA VEREJNÝCH POLITÍK

Koncepcia boja proti extrémizmu na roky 2015 – 2019 neobsahuje k problematike hybridných hrozieb žiadne relevantné úlohy, keďže nezohľadňuje vo svojom texte ani úlohách pôsobenie cudzích štátnych aktérov. Napriek tomu obsahuje základné definície ako extrémizmus, radikalizácia či princíp brániacej sa demokracie, ktoré sú relevantné aj pre oblasť hybridných hrozieb.

Koncepcia obsahuje štyri hlavné priority:

1. Posilniť odolnosť komúnít a jednotlivcov voči nedemokratickým ideológiám a extrémizmu.
2. Zvyšovať povedomie o prejavoch a spoločenskej závažnosti extrémizmu a následkoch radikalizácie.
3. Efektívne monitorovať a odhaľovať trestné činy extrémizmu, stíhať ich páchatel'ov.
4. Vytvárať inštitucionálne a personálne kapacity pre štátne orgány plniace úlohy vo veciach ochrany ústavného zriadenia, vnútorného poriadku a bezpečnosti štátu.

V kontexte tejto analýzy je dôležité aj zdôrazňovanie potreby celospoločenského prístupu k riešeniu extrémizmu: „Je potrebné zdôrazniť, že predchádzanie a potláčanie prejavov extrémizmu a radikalizácie nemôže byť delegované len na tieto orgány a inštitúcie. Pri napĺňaní cieľov vytýčených v koncepcii je kľúčová aktívna účasť celej občianskej spoločnosti a jej jednotlivých aktérov – akademickje obce, mimovládnych organizácií, médií či jednotlivých občanov. Ochrana demokracie a jej základných atribútov pred snahami o jej narušenie totiž nemôže byť len úlohou orgánov štátu, ale je v záujme všetkých jej občanov.“⁴⁸

Bezpečnostná stratégia SR z roku 2017 obsahuje viacero bodov týkajúcich sa hybridných hrozieb. Vo vzťahu k téme tejto analýzy je najvýznamnejším bod č. 27, ktorý explicitne pomenúva neregulárne polovojenské skupiny ako súčasť hybridných hrozieb.

„27. Hybridná hrozba predstavuje súbor nátlakových a podvratných činností, konvenčných a nekonvenčných, vojenských a nevojenských metód a nástrojov, využívaných koordinovane na dosiahnutie konkrétnych politických cieľov bez formálneho vyhlásenia vojny a pod prahom zvyčajnej reakcie. Zahŕňať môžu ovplyvňujúce, centrálné riadené spravodajské a informačné pôsobenie, pôsobenie neštátnych aktérov, vrátane polovojenských skupín, či nasadenie ozbrojených síl štátneho aktéra bez označenia.“

Významný je aj bod č. 98:

„V oblasti represie sa Slovenská republika zameria na zvýšenie kapacít a možností na efektívne odhaľovanie a stíhanie trestných činov extrémizmu a s nimi súvisiace organizačné opatrenia. Súčasťou tohto úsilia bude zvýšenie efektívnosti monitorovania a odhaľovania trestných činov extrémizmu, a stíhanie ich páchatel'ov. Slovenská republika bude vytvárať inštitucionálne a personálne kapacity pre štátne orgány plniace úlohy v boji s extrémizmom. Prijme opatrenia, ktoré zamedzia vytváraniu a pôsobeniu neregulárnych polovojenských skupín na jej území.“⁴⁹

Koncepcia boja SR proti hybridným hrozbám je rozpracovaním časti úloh z Bezpečnostnej stratégie z roku 2017 a zároveň najkomplexnejším materiálom týkajúcim sa oblasti hybridných hrozieb. Keďže bola podrobne analyzovaná ako celok vo *Východiskovej štúdii*,⁵⁰ v tejto analýze budú popísané jej časti relevantné vo vzťahu k problematike extrémistických a polovojenských skupín.

48 Vláda SR, Koncepcia boja proti extrémizmu na roky 2015 – 2019, prijatá vládou SR dňa 18.3.2015 uznesením č.129/2015, <http://www.rokovania.sk/Rokovanie.aspx/BodRokovaniaDetail?idMaterial=24369>

49 Vláda SR, Bezpečnostná stratégia Slovenskej republiky, 2017, <https://rokovania.gov.sk/RVL/Material/22364/1>

50 GLOBSEC, Mapovanie zraniteľnosti SR v oblasti hybridných hrozieb (Východisková štúdia), GLOBSEC, 2018, <https://www.globsec.org/wp-content/uploads/2018/08/Zranitelnost-SR-v-oblasti-hybridnych-hrozieb-web.pdf>

Koncepcia, rovnako ako *Bezpečnostná stratégia* z roku 2017, zdôrazňuje koordinované a kombinované použitie jednotlivých druhov ohrození, vrátane tých, ktoré sú predmetom tejto analýzy a zdôrazňuje, že radikálne organizácie môžu byť využité ako jeden z nástrojov podvratného vplyvu zo strany hybridných aktérov. Zároveň zdôrazňuje nebezpečnosť samozvaných domobrán a ich potenciálne využitie na diverzné útoky alebo vyvolávanie nepokojov:

„Paralelným použitím nátlakových a podvratných činností, konvenčných a nekonvenčných metód (napr. nepriateľská propaganda, podpora extrémizmu, využívanie národnostných alebo náboženských komunít nespokojných s ich postavením v spoločnosti, podpora kriminálnych aktivít, útoky na kritickú infraštruktúru) môžu destabilizovať spoločnosť cieľových štátov a oslabiť ich tak, aby boli ľahšie ovplyvniteľné alebo v krajnom prípade aj menej odolné voči použitiu konvenčnej vojenskej sily.

Potenciálnou hybridnou hrozbou voči bezpečnosti SR môže byť aj podpora domácich radikálnych organizácií presadzujúcich ciele totožné s cieľmi aktérov hybridných hrozieb. Radikálne subjekty môžu mať politickú a finančnú podporu zo zahraničia s cieľom propagácie nacionalistických a izolacionistických tendencií, šírenia národnostnej alebo náboženskej nenávisťi a destabilizácie spoločnosti.

Vývoj na východe Ukrajiny a na Kryme, ale aj v konfliktných zónach na Blízkom východe a v severnej Afrike ukazuje aj na zvýšené riziko podpory poskytovanej radikálnym ozbrojeným skupinám alebo jednotlivcom a samozvaným domobranám zo strany štátnych a neštátnych aktérov, ktoré môžu byť zneužitú na diverzné útoky proti infraštruktúre, teroristické útoky alebo vyvolávanie nepokojov.“⁵¹

OBRANNÁ STRATÉGIA 2017

Obranná stratégia,⁵² ktorú schválila vláda v roku 2017, neobsahuje žiadne zmienky o pôsobení polovojenských skupín na Slovensku, a teda ani o potrebe riešiť túto problematiku.

Stanovuje si však za cieľ zvýšiť pripravenosť obyvateľstva na obranu štátu a branné povedomie svojich občanov prostredníctvom systémového prístupu v jeho príprave. Daná príprava má zahŕňať brannú výchovu, informovanie o problematike obrany štátu a prípravu občanov Slovenskej republiky v rámci vojenskej prípravy vykonávanej dobrovoľne a prípravu občanov Slovenskej republiky, ktorí sú zaradení do aktívnych záloh ozbrojených síl.

Práve chýbajúce bezpečnostné povedomie označili zástupcovia Generálneho štábu OS SR počas osobného stretnutia za jeden z kľúčových problémov – ľudia si natoľko zvykli na dobu mieru, že už nepoznajú pocit ohrozenia, a preto sa ani investície do obrany nestretávajú s pochopením, a už vôbec nie s nadšením.

Ministerstvo obrany aj OS SR si teda uvedomujú, že je potrebné zvýšiť príťažlivosť armády v očiach verejnosti. Značnejšia podpora armády verejnosťou by sa tiež pretavila do väčšieho odporu spoločnosti voči fungovaniu polovojenských skupín, ktoré nie sú organizované štátom.

Na zvýšenie atraktivity armády sú však potrebné financie a modernizácia techniky, čo verejnosť prijíma kriticky, preto ide o začarovaný kruh. Na objasňovanie týchto krokov, ako aj na informovanie obyvateľstva o problematike obrany štátu, ma podľa *Obrannej stratégie* slúžiť strategická komunikácia SR.

Obranná stratégia teda polovojenské skupiny ako také nerieši, no zameriava sa na problémy s financovaním, modernizáciou, informovaním obyvateľstva či jeho prípravou na obranu štátu, ktoré by postupne mohli zmenšiť obľúbenosť týchto skupín u určitej časti populácie.

51 Vláda SR, *Bezpečnostná stratégia Slovenskej republiky*, 2017, <https://rokovania.gov.sk/RVL/Material/22364/1>

52 Vláda SR, *Obranná stratégia Slovenskej republiky*, 2017, <https://rokovania.gov.sk/RVL/Material/22367/1>

AKTÍVNE ZÁLOHY

Pri riešení problematiky polovojenských skupín sa často spomína potreba zriadiť tieto skupiny pod vedením štátu, ktorý by dozeral na to, ako prebiehajú výcviky, a zároveň by tak posilňoval obranu krajiny. Na Slovensku existujú dve možnosti, ako sa môžu civilní obyvatelia zapojiť.

Prvým z nich sú Aktívne zálohy Ozbrojených síl Slovenskej republiky, ktoré vznikli v roku 2012. Problémom však je, že sa do nich nemôže prihlásiť bežný občan, ale len bývalý aktívny príslušník OS SR, ktorý je momentálne v civile. Aktívne zálohy slúžia práve na regrutáciu bývalých vojakov za účelom ich špecializovaného výcviku pod dohľadom oficiálneho armádneho velenia. Podmienky zaradenia do aktívnych záloh upravuje zákon č. 520/2005 Z. z. o brannej povinnosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

Podľa tohto zákona môže byť vojak zaradený do aktívnych záloh, ak

„a) spĺňa kvalifikačné predpoklady na výkon funkcie s plánovanou vojenskou hodnosťou, do ktorej má byť zaradený,

b) dosiahol plánovanú vojenskú hodnosť na výkon funkcie, do ktorej má byť zaradený, alebo vojenskú hodnosť v tom istom hodnostnom zbere najviac o jeden stupeň nižšiu alebo o dva stupne vyššiu, než aká je plánovaná na výkon tejto funkcie,

c) spĺňa odborné požiadavky na výkon funkcie, do ktorej má byť zaradený, ak sa vyžadujú,

d) je zdravotne a psychický spôsobilý,

e) je bezúhonný (preukazuje sa výpisom z registra trestov, ktorý nesmie byť starší ako 3 mesiace),

f) je spoľahlivý (preukazuje čestným vyhlásením),

g) má trvalý pobyt na území Slovenskej republiky,

h) je občanom

i) nie je oslobodený od výkonu mimoriadnej služby podľa § 17 ods. 1 alebo ods. 2,

j) uzatvoril dohodu o zaradení.“⁵³

Uchádzač musí následne preukázať zdravotnú spôsobilosť a podstúpiť psychodiagnostické vyšetrenie.

Vojak v aktívnej zálohe následne dostáva príspevok v hodnote 600 eur za každý kalendárny rok, ktorý strávi v aktívnych zálohách, pomernú časť hodnostného platu či náhradu za výdavky na cestovné súvisiace s plnením povinností vyplývajúcich z účasti v aktívnych zálohách. Rovnako mu prináleží náhrada mzdy za čas pravidelného cvičenia, resp. náhrada príjmov z podnikania v sume pomernej časti priemernej mesačnej mzdy.

Aktívne zálohy sú však určené len pre bývalých vojakov, čo do určitej miery síce môže riešiť angažovanie bývalých vojakov v skupinách typu Slovenskí branci, no bežný civil sa do nich nemôže dostať.

DOBROVOĽNÁ VOJENSKÁ PRÍPRAVA

Preto vznikla Dobrovoľná vojenská príprava (DVP), ktorá je podľa propagačných materiálov MO SR „určená pre mladých ľudí, ktorí chcú absolvovať vojenský výcvik a získať základné vedomosti a zručnosti potrebné pre plnenie úloh ozbrojených síl a krízového manažmentu“. Jej fungovanie upravuje zákon č. 378/2015 Z. z. o dobrovoľnej vojenskej príprave a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

⁵³ Personálny úrad OS SR, Aktívne zálohy, citované dňa 4.2.2019, <https://www.regrutacia.sk/114-sk/aktivne-zalohy/>

Uchádzači musia mať najmenej 19 rokov v roku nástupu na prípravu a mať trvalý pobyt na území SR. Medzi ďalšie podmienky patria:

- bezúhonnosť,
- najmenej stredné odborné vzdelanie,
- ovládanie štátneho jazyka,
- zdravotná spôsobilosť,
- psychická spôsobilosť,
- žiadne vedené trestné stíhanie.⁵⁴

Záujemcovia musia podstúpiť zdravotnú prehliadku a psychodiagnostické vyšetrenie. Do DVP nemožno prijať občanov vykonávajúcich štátnu službu v služobnom pomere (profesionálny vojak, policajt, a pod.) a tých, ktorí odopreli výkon mimoriadnej služby.

Samotná príprava, čiže výcvik, trvá 11 týždňov a odohráva sa v Prápori výcviku Martin. Počas jej trvania je účastníkom poskytnuté bezplatné stravovanie a ubytovanie, zapožičaná výstroj a výzbroj a preplatené cestovné náklady. Zároveň za toto obdobie obdržia sumu viac než 1100 eur (7,2% zo životného minima za každý deň výkonu DVP), pričom je im podľa zákonníka práce garantované, že ich zamestnávateľ nemôže prepustiť, resp. je garantované zachovanie poberania všetkých sociálnych dávok a príspevku v nezamestnanosti, ak naň má uchádzač nárok.

Súčasťou výcviku sú:

- telesná príprava
- poradová príprava
- ženíjňá príprava
- topografická príprava
- psychologická príprava
- zdravotnícka príprava
- taktická príprava
- strelba

Výcvik tiež sľubuje získanie špecifických vedomostí, zručností a návykov v základnej funkcii v OS SR, a to v odbornosti G 10 – pešie, motorizované, mechanizované a tankové vojsko. Po absolvovaní dobrovoľnej vojenskej prípravy zložia absolventi vojenskú prísahu a budú jedným zo zdrojov pre aktívne zálohy. Taktiež budú povýšení na vojakov 2. stupňa. V prípade záujmu o vstup do Ozbrojených síl SR už nebudú musieť absolvovať základný vojenský výcvik.⁵⁵

V roku 2018 sa do DVP prihlásilo celkovo 87 záujemcov, z toho 23 žien, čím sa počet záujemcov oproti roku 2017 mierne zvýšil. Ministerstvo obrany však ráčalo až so 150 záujemcami, čo sa nepodarilo splniť. DVP nakoniec absolvovalo 21 žien a 58 mužov, pričom predbežne prejavilo záujem o zaradenie do aktívnych záloh 28 z nich a ďalších 27 o kariéru v Ozbrojených silách.⁵⁶

⁵⁴ Ministerstvo obrany SR, Dobrovoľná vojenská príprava, 2018, <https://www.mod.gov.sk/dvp/>

⁵⁵ Zákon č. 378/2015 Z. z. o dobrovoľnej vojenskej príprave a o zmene a doplnení niektorých zákonov

⁵⁶ SITA, Webnoviny, Minister obrany Peter Gajdoš navštívil absolventov dobrovoľnej vojenskej prípravy, Webnoviny, 2018, <https://www.webnoviny.sk/minister-obrany-peter-gajdos-navstivil-absolventov-dobrovolnej-vojenskej-pripravy/>

Z týchto čísiel je možné pozorovať, že verejnosť neprejavila očakávaný záujem MO SR, hoci sa zdá, že neštátne polovojenské skupiny sa tešia väčšej obľube. Problémom totiž môže byť, že kým štát ponúka len jednorazový výcvik s možnosťou ďalšej realizácie v OS SR, polovojenské skupiny typu Slovenskí branci vykonávajú výcviky na pravidelnej báze a vo voľnom čase svojich účastníkov. Preto ani DVP nie je cesta, ako účinne presvedčiť mladých, aby vykonávali branné aktivity pod vedením štátu.

VII. ODPORÚČANIA

- Pre zvýšenie odolnosti SR voči podvratným zahraničným vplyvom vykonať komplexnú právnu analýzu typov konaní, kde je cudzí vplyv najviac nebezpečný a zároveň je možné ho preukázať a sankcionovať.
- Zaviesť spoluprácu s cudzou mocou a cudzím činiteľom ako kvalifikovanú skutkovú podstatu vybraných trestných činov, pri ktorých je takýto spôsob konania relevantný.
- Obnoviť zákaz ozbrojovania politických strán a vytvárania ich ozbrojených zložiek.
- Pri návrhoch na registráciu subjektov, u ktorých existuje podozrenie z prepojení na extrémistické subjekty či osoby, by bolo vhodné založiť preverovanie informácií o registrátoroch a ich možných prepojeniach na extrémistické či polovojenské subjekty na internom právnom akte MV SR, ktorý by presnejšie upravil proces poskytovania súčinnosti pri registrácii zo strany relevantných bezpečnostných zložiek na platforme NBAC.
- Zvýšiť mieru podrobnosti správ o bezpečnosti SR a správ SIS a VS ako aj miery ich využitia v strategickej komunikácii po vzore ČR.
- Vytvoriť informačný kanál s tematikou brannej výchovy, ktorý bude verejnosti pravidelne ukazovať, ako sa zachovať v prípade krízovej situácie či ukazovať jednotlivé prvky z oblasti civilnej ochrany.
- Prijať komplexný dokument koncepčne zastrešujúci program zameraný na prevenciu pôsobenia polovojenských skupín a budovanie branných zručností medzi obyvateľmi SR. Takýto dokument by mal byť základom vytvorenia efektívneho nízkoprahového programu pre mládež so zameraním na rozvoj zdravého patriotizmu, vlastenectva a zážitkových programov zameraných na vojenstvo pod vedením inštruktorov z radov súčasných či bývalých príslušníkov OS SR, PZ SR alebo iných bezpečnostných zborov.
- Spracovať vstupnú analýzu o kapacitách a nákladoch potrebných na spustenie a realizáciu takéhoto preventívneho programu pre mládež.

VIII. ZÁVER

Vnímanie extrémistických a polovojenských skupín tak vo verejnosti, ako i v zložkách verejnej správy sa vyznačuje zjednodušovaním a zľahčovaním ich rizika. Širší rozmer ich aktivít a prípadné ideologické, informačné či organizačné napojenie na cudziu moc nie je zohľadnené v legislatívnej ani praktickej rovine. Popri zvýšenej miere kontroly a koordinácie medzi jednotlivými zložkami bezpečnostného systému, vrátane zohľadnenia iných než priamo násilných či vojenských aspektov ich pôsobenia, je nemenej dôležité venovať náležitú pozornosť a zdroje na vytvorenie atraktívnych a ľahko dostupných alternatív k ich aktivitám.

NÁVRH NA OPATRENIE ZAMERANÉ NA ZEFEKTÍVNEIE VEREJNEJ SPRÁVY

VYKONAŤ KOMPLEXNÚ PRÁVNÚ ANALÝZU ÚPRAVY CUDZIEHO VPLYVU V PRÁVNOM PORIADKU SR A V INÝCH KRAJINÁCH EÚ S CIEĽOM NAVRHNÚŤ PRÁVNÚ ÚPRAVU, KTORÁ BY ZNÍŽILA ZRANITEĽNOSŤ SR V TEJTO OBLASTI

SUBJEKT, KTORÉMU JE ADRESOVANÉ

Úrad vlády SR ako gestor, Ministerstvo spravodlivosti SR, Ministerstvo vnútra SR, Ministerstvo obrany SR, Národný bezpečnostný úrad, Generálna prokuratúra, Prezídium Policajného zboru, Vojenské spravodajstvo, Slovenská informačná služba ako spolupracujúce subjekty

CIEĽ OPATRENIA

Vplyvové a podvratné aktivity realizované cudzou mocou a cudzími činiteľmi s využitím domácich spolupracujúcich subjektov majú zásadný význam v kontexte hybridných hrozieb. Analýzou platnej právnej úpravy budú identifikované najrelevantnejšie typy konaní, pri ktorých dochádza k podvratnému pôsobeniu cudzej moci voči ústavnému zriadeniu a bezpečnostným záujmom SR.

SPÔSOB REALIZÁCIE OPATRENIA

- Navrhnutie takejto úlohy do záverov Správy o bezpečnosti SR, prípadne ako úlohu do uznesenia ku pripravovanej koncepcii bezpečnostného systému SR.
- Ustanovenie medzirezortnej pracovnej skupiny zloženej zo zástupcov MS SR, MV SR, MO SR, NBÚ, GP SR, Prezídia PZ a zástupcov spravodajských služieb (alebo zaradenie tejto problematiky na rokovania iných platforiem, kde sa dané subjekty stretávajú – napr. NBAC).
- Identifikovanie typov konaní vyplývajúcich z modus operandi cudzej moci a cudzích činiteľov na Slovensku v kontexte hybridných hrozieb:
 - o trestné činy (ekonomické, ohrozujúce bezpečnosť počítačových systémov, súvisiace so zbraňami, extrémistické, proti základom republiky, proti bezpečnosti republiky)
 - o využívanie krycích právnických osôb rôzneho druhu (s.r.o., o.z. a iné)
 - o informačné operácie (aktivity osôb priamo napojených na cudziu moc v informačných a mediálnych operáciách)
 - o podpora neregistrovaných skupín a hnutí (polovojenské skupiny, radikálne a extrémistické skupiny)
- Vypracovanie prehľadu legislatívnej úpravy z iných krajín EÚ vrátane opatrení prijatých na úrovni EÚ samotnej, ktoré sa týkajú podvratného pôsobenia cudzej moci.
- Návrh legislatívneho zámeru/princípov riešenia na adresovanie identifikovaných zraniteľností (novelizácia jednotlivých právnych predpisov, samostatný právny predpis komplexne upravujúci takéto konania).

FINÁLNY STAV

Komplexná analýza pôsobenia cudzej moci na Slovensku identifikujúca najčastejšie formy využívané cudzou mocou, zraniteľné oblasti, príklady riešení v krajinách EÚ a legislatívny zámer/princípy riešenia.

TERMÍN REALIZÁCIE

Termín riešenia bude závisieť od miery osvojenia si danej problematiky relevantnými subjektami a jej prioritizáciou vedením daných rezortov a subjektov. Navrhované opatrenie by sa malo dostať do záverov a návrhov opatrení v Správe o bezpečnosti SR a termín jeho realizácie bude závisieť od samotných dotknutých subjektov.

